

Landschapsdeal Noordoost Twente

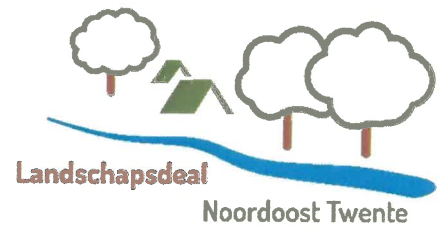

Foto: Ruud Ploeg

Inleiding

Noordoost Twente is een uniek kleinschalig gebied, weiden, akkers, bossen, houtwallen, beken en vennen wisselen elkaar af. Op en rond de stuwwallen is het huidige landschap gevormd door het samenspel tussen natuur en mens. Dit typisch Twentse landschap heeft nog veel landschapselementen die het gebied dit streekeigen en prachtige karakter geven. Een landschap is echter geen statisch gegeven, maar een landschap is altijd in verandering. En dat is logisch omdat we er leven, werken en wonen.

Het Twentse landschap is uniek met zijn beken, houtwallen en singels. Zij dragen bij aan de identiteit en schoonheid van de streek. Voor veel planten en dieren vormen ze een netwerk van verbindingswegen in het landschap tussen natuurgebieden. In dit landschap voelen mens en dier zich thuis. Het is in ieders belang om een vitaal platteland te behouden en te ontwikkelen met behoud van dit unieke landschap.

Doordat houtwallen en -singels vroeger een economische functie hadden, was het beheer ook vanzelfsprekend. Van oudsher gebruikten de grondeigenaren de houtwallen als afrastering voor vee en om de akkerbouw te beschermen. Het hout voor het bouwen van woningen, gereedschap en het stoken van de kachel. Het hout werd gekapt, wanneer het nodig was, waardoor een natuurlijke gelaagdheid ontstond en variatie in houtsoorten. Door alle ontwikkelingen in de maatschappij, is de functie van de landschapselementen gewijzigd. Bovendien heeft er een schaalvergroting in de landbouw plaatsgevonden, om te kunnen voorzien in de voedselbehoefte en een goed verdienmodel te creëren.

Het typische coulisselandschap van Noordoost Twente willen we echter graag behouden. Vanwege de grote belevingswaarde voor inwoners en recreanten, maar ook vanwege de mogelijkheden om bij te dragen aan onze maatschappelijke opgaven, zoals het vergroten van de biodiversiteit en de klimaatopgave.

De gemeenten Dinkelland, Losser, Oldenzaal en Tubbergen, LTO Noord, Stichting Behoud Twents Landschap, Landschap Overijssel, het Gebiedscollectief NOT en waterschap Vechtstromen hebben met de Landschapsdeal Noordoost Twente de handen ineen geslagen. Zij zetten zich samen in om het waardevolle beekdal- en houtwallenlandschap van Noordoost Twente te behouden en waar nodig te herstellen en versterken met behoud van de unieke Noordoost Twentse waarden van het landschap.

Om de kwaliteit van dit landschap te beschermen moet wel een aantal issues worden opgelost. Deze variëren van bureaucratie bij de gecombineerde opgave van agrariërs, waardoor landschapselementen een last worden. Tot de noodzaak om weer te komen tot vitale landschapselementen met volle houtwallen langs beken, weiden en akkers in plaats van de vele 'doorkijkhoutwallen' die er nu zijn. Volle houtwallen geven meer ruimte voor planten en dieren en geven minder schaduw op het land dan de hoge bomen in de 'doorkijkhoutwallen'. Dit willen de deelnemers aan de Landschapsdeal gezamenlijk aanpakken door een goed beheer en door nadrukkelijk de inwoners van Noordoost Twente goed mee te nemen (communicatie en educatie) en naar hen te luisteren zodat we allemaal begrijpen dat het landschap in Noordoost Twente ontzettend waardevol is en dat het onze gezamenlijke verantwoordelijkheid is om dit landschap te onderhouden. Daarvoor is zowel zagen als planten noodzakelijk. Wij hebben de ambitie uitgesproken om gezamenlijk een landschapsdeal te sluiten; de handen ineen te slaan en de knelpunten die elke partij ziet met elkaar op te lossen. Zodat het unieke en waardevolle landschap in Noordoost Twente ook voor generaties na ons blijft bestaan. Dit is de Landschapsdeal die voor u ligt. Het is een werkdocument dat doorlopend aangepast kan worden.

Doel

In de landschapsdeal spreken we af dat we ons allen maximaal inzetten om de kwaliteit van het Noordoost Twentse landschap te behouden en te beschermen en ook toekomstbestendig te maken. De landschapsdeal leidt op vrijwillige basis tot behoud, herstel van oude en nieuwe landschapsstructuren volgens het cascobeleid en het KRW beleid van het waterschap in de gemeenten in Noordoost Twente. Dit willen wij bereiken door meer draagvlak te creëren voor het unieke en waardevolle landschap in Noordoost Twente en de wijze waarop we de landschapskwaliteit in de gemeenten willen herstellen en behouden, kennis over landschapsbeheer over te dragen, en de regelgeving passend en werkbaar te maken. Dit moet leiden tot waardering en beloning van en voor de eigenaar voor zijn

onderhoudswerkzaamheden aan de landschapselementen en naar de toekomst toe vereenvoudiging van de bijbehorende regelingen.

Ambitie

De ambitie van de partijen is om de streekeigen waarden van het landschap te behouden en toekomstbestendig te maken. Eveneens om te komen tot passende condities die leiden tot landschapsbehoud en herstel in plaats van achteruitgang.

Waar lopen we tegen aan?

Om onze doelstellingen te bereiken moeten we werken aan het wegnemen van een aantal bestaande belemmeringen en het formuleren van nieuwe mogelijkheden op het gebied van:

- De creatie van het besef van waarde van het unieke landschap bij inwoners en begrip voor het uitvoeren van beheer van landschapselementen en beheer werkzaamheden in N2000 terreinen
- Kennis en kunde rondom herstel en ontwikkeling van landschapselementen
- Regelgeving rondom behoud, beheer en ontwikkeling

Hoe gaan we onze doelen bereiken?

Het besef van waarde van het unieke landschap bij inwoners willen we bereiken door:

Een communicatie campagne uit te rollen met het doel besef van waarde te creëren, betrokkenheid te vergroten en handelingsperspectief te bieden zodat inwoners uiteindelijk zelf bij kunnen dragen aan de kwaliteit van het landschap in Noordoost Twente, nu en in de toekomst. Dit doen wij door:

- Communicatie gericht op het overbrengen van kennis over het ontstaan van het landschap met de rol van de mens en de relatie tussen mens en landschap, de historische context (campagne).
- Communicatie gericht op het overbrengen van kennis over de waarde van het huidige landschap, je thuis, biodiversiteit, typisch Twents, de waarde van lokale producten voor inwoners en landschap (campagne).
- Communicatie en educatie gericht op het overbrengen van kennis over landschapselementen en het beheer en onderhoud met oog op de functie, streekeigenheid en biodiversiteit:
 - zowel de noodzaak ervan als;
 - de methoden waarop beheer moet plaatsvinden;
 - faciliteren (bijvoorbeeld middels een landschapsdag, cursus, schouw of begeleiding in uitvoering);
 - beheer aanbieden via bijvoorbeeld Groenblauwe diensten of via Gebiedscollectief (korte termijn).
- Uitlijnen van de communicatie omtrent de landschapswerkzaamheden.
- Advisering door gemeenten en/of terreinbeherende organisaties (bijvoorbeeld middels een landschapsconsulent) (korte termijn).
- Kennis en kunde en ideeën ophalen bij inwoners (in gesprekken en tijdens de momenten die hierboven beschreven zijn).

Regelgeving rondom behoud, beheer en ontwikkeling

- Kapverordening zo nodig aanpassen; begrijpelijk en toegankelijk (korte termijn).
- Cascodeleid doorontwikkelen; eenduidig meetinstrument voor het cascodeadvies (korte termijn).
- Lobby landelijke regelgeving inzake landschapselementen in gecombineerde opgave (korte termijn).
- Vereenvoudiging en eenduidige regelgeving; bespreken op de bestuurlijke tafel o.a. kroonprojectie bomen in relatie tot de gecombineerde opgave in het GLB-beleid (lange termijn).

Perspectief voor een gezamenlijk en gedragen plan van aanpak

Op basis van de genoemde ambities is een plan van aanpak opgesteld. Met onderstaande punten als perspectief werkt het projectteam het plan van aanpak verder uit en rapporteert regelmatig bestuurlijk terug;

- De stip op de horizon is het realiseren van de ambities die staan aangegeven op de Casco-kaart voor Noordoost Twente: (<https://geo.overijssel.nl/viewer/app/master/v1> > laag Landelijk gebied, projectdata, Casco kaart Noordoost Twente)
- Uitvoering geven aan het plan van aanpak
- Communicatieplan als onderdeel van het plan van aanpak ten behoeve van het creëren van draagvlak, kennisoverdracht, scholing en voorlichting;
- Positioneren van het landschap in de omgevingsvisie;
- Waardering en beloning van en voor de eigenaar voor zijn onderhoudswerkzaamheden aan de landschapselementen;
- Meer ruimte voor planten en dieren (biodiversiteit) in landschapselementen zonder dat deze een beperking/bedreiging voor de bedrijfsvoering vormen;
- Herstel/doorplanten van landschapselementen in de gemeenten NOT;
- Handhaving; Organiseren van gezamenlijke controle op de instandhouding van de landschapselementen.

Organisatie

Er wordt een compacte efficiënte organisatie opgericht om uitvoering te geven aan de ambities. De organisatie bestaat uit twee onderdelen:

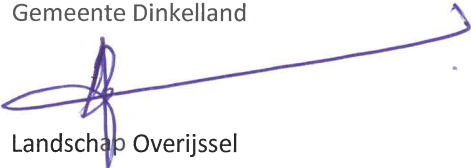
- Projectteam bestaat uit vertegenwoordigers van de betrokken partijen. Dit team vormt de motor achter het uitwerken van het Plan van aanpak. In het projectteam zitten de volgende organisaties en personen:
 - LTO afdeling NOT Mathijs Pots
 - Landschap Overijssel Ronald Krabbenbos
 - Gemeente Tubbergen en Dinkelland Stefan Jonas
 - Gemeente Oldenzaal René Beckmann
 - Gemeente Losser Bram in het Veld
 - SBTL Chris van Benthem
 - Gebiedscollectief NOT Paul ten Velde
 - Waterschap Vechtstromen Bert Knol
- Bestuurlijke schil rond projectteam. Zij worden nauw betrokken bij het werk van het projectteam om de lijnen zo kort mogelijk te houden en bestuurlijke hobbels zeer tijdig te signaleren en daar op te kunnen sturen. In het bestuurlijke team zitten de volgende organisaties en personen:
 - LTO afdeling NOT Sjoerd Ribberink
 - Landschap Overijssel Eibert Jongsma
 - Gemeente Tubbergen en Dinkelland Erik Volmerink
 - Gemeente Oldenzaal agendalid, vertegenwoordigd door overige gemeenten
 - Gemeente Losser Harry Nijhuis
 - SBTL Thom Wetering
 - Gebiedscollectief Herman Nieuwe Weme
 - Waterschap Vechtstromen Nettie Aarnink

Financiering

Om invulling te kunnen geven aan alle ambities die binnen de landschapsdeal zijn en worden opgenomen is financiering nodig. In eerste instantie is financiering nodig voor het projectteam en haar ondersteunende middelen, met name op het gebied van communicatie. Met ondertekening van deze deal verklaren partijen zich in te spannen om vanuit hun eigen organisatie en/ of op een andere wijze middelen bij elkaar te brengen voor de uitvoering van de ambities die voortvloeien uit deze landschapsdeal. De financiering van de communicatie campagne is reeds geborgd. De looptijd van deze landschapsdeal is 5 jaar en start 1 januari 2020

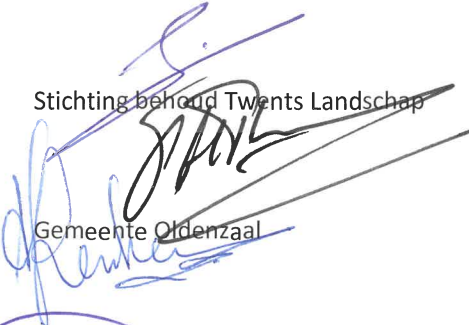
Landschapsdeal Noordoost Twente is een voorstel van Gemeente Tubbergen, Dinkelland, Losser, Oldenzaal, Landschap Overijssel, LTO Noord, Stichting Behoud Twents Landschap, Gebiedscollectief NOT en waterschap Vechtstromen.

Gemeente Dinkelland

Landschap Overijssel

Stichting behoud Twents Landschap

Gemeente Oldenzaal

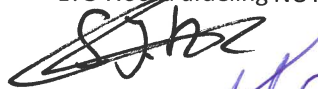
Waterschap Vechtstromen

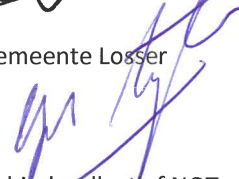
Gemeente Tubbergen

LTO Noord afdeling NOT

Gemeente Losser

Gebiedscollectief NOT

Datum 25 september 2020
Versie 2.7

Bijlage: Plan van aanpak

BIJLAGE:

Plan van aanpak uitwerking Landschapsdeal

Om de ambities te realiseren werkt het projectteam de verschillende onderdelen verder uit. Deze onderdelen kunnen soms parallel aan elkaar uitgevoerd worden, maar kunnen ook volgordelijk zijn:

Communicatie en educatie (trekker Landschap Overijssel)

- Communicatie consument en samenleving; noodzaak van hakhoutbeheer uitleggen;
- Kennisontwikkeling en –deling (aannemers, eigenaren en beheerders);
- Scholing/ opleiding (aannemers, eigenaren en beheerders).

Beleed en regelgeving (trekker gemeente Dinkelland en Tubbergen)

- Aanpassen kapverordening (2019);
- Regelgeving; GLB-beleed wordt via de koepelorganisatie onder de aandacht gebracht bij de minister;
- Regelgeving: Meer ruimte voor planten en dieren in landschapselementen waardering en belonen zonder dat deze een beperking/bedreiging voor de bedrijfsvoering vormen.
- Bestuurlijk (lobby) o.a. met betrekking tot het GLB beleed;
- Beleed; Casco beleed op termijn optimaliseren (update kaarten) en het KRW beleed van het waterschap hierbij betrekken.

Herstel (trekker Landschap Overijssel)

- Inventarisatie: Inventariseren landschapselementen (zie bijlage: brief van minister aan de tweede kamer 15-10-2018);
- Inventariseren kap- en doorplant werkzaamheden;
- Werving en inzet vrijwilligers;
- Verkennen inzet Baanbrekend Landschap;
- Herstelproject starten (na communicatie traject);
- Verdienmodellen; Toepassen ervaring langjarig landschapsbeheer pilots (provincie Overijssel);
- Verkennen mogelijkheden voor een efficiënter erkend systeem voor vergoeding landschapsbeheer (GBD per gemeente, SNL, ANLb zijn verschillende systemen met al dan niet haar eigen contributie).
- Kosten; Koppelingen leggen met GBD en ANLb en koppeling leggen met KGO en GBD om groen geld ook groen te labelen

Monitoring, begeleiding en handhaving (trekker gemeente Dinkelland en Tubbergen)

- Monitoring onderhoud, herstel en aanlegwerkzaamheden en verwerken mutaties;
- Begeleiding eigenaren bij werkzaamheden;
- Handhaving; Via vele wegen vindt controle plaats op de aanleg en instandhouding van landschapselementen. De controle kan efficiënter en beter door de krachten te bundelen. Het gaat om de volgende partijen/regelingen:
 - RvR/ Gemeente
 - KGO/ Gemeente
 - SNL/ Provincie
 - ANLb/ Collectief
 - GBD/ SGBD
 - Particulier/ Gemeente/Provincie
 - Gemeente/ Gemeente/Provincie
 - Waterschap/ Gemeente/Provincie

Bijlage:

Brief van minister aan de tweede kamer 15-10-2018

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum 15 oktober 2018
Betreft Landschapselementen

Geachte Voorzitter,

Tijdens het AO Landbouw- en Visserijraad van 12 juni jl. heb ik met u onder meer gesproken over de bescherming van landschapselementen, mede naar aanleiding van een verzoek van LTO en natuur- en landschapsorganisaties om die elementen op te nemen in de berekening van subsidiabele landbouwgrond teneinde dergelijke elementen en met name houtwallen beter te beschermen. Ik heb toegezegd de informatie over de huidige situatie en over mogelijkheden inzake de houtwallen op een rijtje te zetten en uw Kamer hierover in september te informeren. Met deze brief ontvangt u de gevraagde informatie.

Taakverdeling Rijk en provincies

Rijk en provincies hebben in het Onderhandelingsakkoord natuur afgesproken dat het landschapsbeleid een bevoegdheid van de provincies is. Provincies geven invulling aan hun verantwoordelijkheid voor het landschap via onder meer provinciale structuurvisies, verordeningen en inpassingsplannen (ruimtelijk beleid), planologische bescherming, natuurbeleidsplannen, subsidiestelsels voor groenblauwe diensten, zoals natuurbeheer en binnen het kader van het GLB agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLB; zie hieronder), provinciale adviseurs ruimtelijke kwaliteit en regionale gebiedsplannen (Kamerstuk 34913, nr.2, d.d. 24 mei 2018).

Het Rijk is verantwoordelijk voor de invulling en uitvoering van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), dat mogelijkheden biedt om het beheer en behoud van landschapselementen, waaronder houtwallen, te steunen.

Bescherming van landschapselementen binnen het huidige GLB

In het kader van de eerste pijler van het GLB komen boeren in aanmerking voor directe betalingen als basissteun. Bij de toekenning van basissteun per hectare is het Europeesrechtelijk toegestaan dat landschapselementen binnen zekere grenzen worden meegeteld, zoals in verschillende deelstaten van Duitsland wordt gedaan. In Nederland is hier in het verleden echter niet voor gekozen vanwege de hoge uitvoeringskosten.

Directoraat-generaal Agro en Natuur

Directie Europees Landbouw- en Visserijbeleid en Voedselzekerheid

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/Inv

Ons kenmerk

DGAN-ELVV / 18217728

Vrijstellingen daargelaten, moeten boeren die basissteun ontvangen wel voldoen aan de vergroeningseisen voor de directe betalingen. Voor het voldoen aan één daarvan, de eis van het invullen van 5% van het bouwland als ecologisch aandachtsgebied (EA), indien het akkerbouwbedrijf groter is dan 15 ha, kan de boer er voor kiezen dit bijvoorbeeld in te vullen met landschapselementen, zoals houtwallen. Hij dient deze elementen dan in stand te houden. Tot op heden is in totaal 200 ha ecologisch aandachtsgebied ingevuld met houtwallen. Veruit het merendeel van de akkerbouwers kiest bij invulling van het ecologisch aandachtsgebied voor het inzaaien van vanggewassen. In de praktijk dragen ecologische aandachtsgebieden in ons land daardoor op dit moment beperkt bij aan het behoud van landschapselementen.

In het kader van het plattelandsbeleid van het GLB (POP 3) biedt het door provincies uitgevoerde Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer (ANLb) mogelijkheden om subsidie te ontvangen voor het onderhoud en beheer van landschapselementen. Momenteel betreft dit steun ter grootte van €15,5 miljoen per jaar voor circa 6.500 ha landschapselementen. Er zijn circa 27.000 landschapselementen op de kaart gezet en 50.000 bomen als inrichtend element (d.w.z. bomen op een landbouwperceel).

In het kader van de dit najaar open te stellen regeling 'Pilots voor een toekomstbestendige landbouw in het GLB' wordt onderzocht hoe behoud en bescherming van landschapselementen kan worden ingepast in het werkplan van agrariërs. Meerdere projectvoorstellen behandelen daarbij het behoud en herstel van landschapselementen. Het gaat daarbij voor de gehele regeling om steun ter grootte van €9,0 miljoen, gefinancierd door overheveling van budget van de eerste pijler van het GLB naar de tweede pijler (zie Kamerstuk 28625, nr. 248).

Alles bij elkaar genomen constateer ik dat zowel aan provincie- als aan Rijkszijde al het nodige gebeurt om landschapselementen te beschermen, maar tegelijkertijd constateer ik dat er ook nog steeds te veel waardevolle elementen in ons fraaie agrarische landschap verloren gaan. Ik wil daarom bezien wat vanuit mijn verantwoordelijkheid mogelijk is om het behoud van landschapselementen te bevorderen, mede ter bescherming van biodiversiteit en cultuurhistorie.

Het opnemen van landschapselementen als subsidiabele arealen landbouwgrond in het huidige GLB is uit praktisch oogpunt niet realistisch, gelet op de daarvoor vereiste ingrijpende aanpassing van het percelenregister en de uitvoeringssystematiek, mede omdat een uitbreiding van de subsidiabele oppervlakte mogelijk leidt tot het opnieuw moeten vaststellen van betalingsrechten. Ik heb dat ook al in het debat op 12 juni jl. aangegeven. Het nieuwe GLB vanaf 2021, waar nu hard aan gewerkt wordt, biedt echter goede kansen om te bezien hoe landschapselementen in het GLB een stevigere plek kunnen krijgen.

Bescherming van landschapselementen in het nieuwe GLB

In de voorstellen voor het nieuwe GLB die de Europese Commissie op 1 juni jl. heeft uitgebracht, blijven de bestaande mogelijkheden om landschapselementen te beschermen bestaan. Daarnaast kan de bescherming van landschapselementen mogelijk ook via het nieuwe instrument van eco-regelingen worden ondersteund. Behoud van landschappen en landschapselementen is een van de doelen van het nieuwe GLB. Lidstaten moeten in hun strategisch plan aangeven welke maatregelen zij daarvoor nemen, streefwaarden vaststellen en aangeven hoe de gekozen maatregelen bijdragen aan het gestelde doel.

In het BNC-fiche heeft het kabinet reeds aangegeven in het nieuwe GLB in te zetten op de bescherming van landschapselementen, zoals houtwallen, onder meer door middel van eco-regelingen en agro-milieu-klimaatmaatregelen. Boeren zouden bijvoorbeeld een opslag op de hectarebetaling kunnen ontvangen voor het in stand houden van landschapselementen of een vergoeding voor de kosten van onderhoud.

In de onderhandelingen over het nieuwe GLB wordt door een aantal lidstaten opnieuw gepleit om lidstaten expliciet toe te staan om landschapselementen mee te tellen bij het bepalen van het areaal subsidiabele landbouwgrond, zoals nu voorgesteld door LTO en de natuurorganisaties. Zolang het om een keuzemogelijkheid voor lidstaten gaat, sta ik daar positief tegenover en wil ik bezien hoe dit voor de Nederlandse situatie zou kunnen worden uitgewerkt. Boeren die landschapselementen onderhouden en deze niet inzetten als vergroeningsmaatregel voor het ecologisch aandachtgebied, krijgen daarvoor nu geen vergoeding. Een voordeel van het meetellen van landschapselementen als subsidiabele landbouwgrond is, naast de financiële vergoeding, dat daaraan ook een instandhoudingsverplichting gekoppeld kan worden. Administratieve en uitvoeringslasten (zie hieronder) zullen in de afweging moeten worden meegenomen. Ik zal hierover met de sector in overleg treden.

Uitvoeringsaspecten en kosten bij het invoeren van landschapselementen als subsidiabele landbouwgrond

Aangezien de regelgeving voor het toekomstige GLB nog niet vaststaat, kunnen de uitvoeringsaspecten van het opnemen van landschapselementen in de hectarevergoeding nog niet nauwkeurig in beeld worden gebracht. Belangrijk daarbij is of alle landschapselementen in Nederland al dan niet afzonderlijk moeten worden ingetekend in het referentiepercelenregister. Er is in Nederland nog geen kaart, waarop alle landschapselementen in beeld zijn gebracht. Vooral de inrichtende elementen die een onderdeel van een landbouwperceel zijn, zoals heggen, bomenrijen, alleenstaande bomen, zijn slechts hier en daar in kaart gebracht.

Naast het in kaart brengen, zal voor elk landschapselement ook vastgesteld moeten worden of de betreffende boer daar zeggenschap over heeft.

**Directoraat-generaal Agro en
Natuur**

Directie Europees Landbouw- en
Visserijbeleid en
Voedselzekerheid

Ons kenmerk

DGAN-ELVV / 18217728

Om een goede afweging mogelijk te maken, zal ik de kosten van registratie van de essentiële groene landschapselementen in ons land, zoals houtwallen en solitaire bomen, laten onderzoeken evenals de baten. Samen met de provincies en in overleg met de sector en andere belanghebbenden zal ik in het kader van het National Strategisch Plan bepalen wat de wenselijke vorm is om bescherming van landschapselementen in het nieuwe GLB vorm te geven.

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit